

Τὴν 24 Ἰουνίου ἢ τε Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελοῦσι τὴν μνήμην τῶν γενεθλίων τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Τὴν προηγουμένην δὲ τῆς ἑορτῆς νύκτα καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα συνειθίζουσι ν' ἀντίπτωσι πολυπληθεῖς πυρᾶς, ὑπὲρ αἷς εὐθόμως παῖδια καὶ γέροντες καὶ μητέρες μετὰ τῶν τέκνων τῶν πηδῶσι, τὸ ἀκόλουθον ἔπρα ἐν Κύπρῳ ψάλλουσι:

Ψῆλλοι, ψῆλλοι, φύ'ετε
καὶ κορσιὸί φορίσετε·
κι' αἴς-Γιάννης ἔρχεται
μὲ τὸ κονταροῦλον
καὶ κονταροῦλιζέι σας.

Περὶ τῆς συνήθειας ταύτης ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῇ Ἀ' τόμῳ τῆς Ἑστίας (σ. 414) ἐκτενῆ διατριβήν τὴν ἐπομένην δὲ περιγραφὴν τῶν Κληθδῶν ἐπιταχυολογήσαμεν ἐκ τινος μελέτης τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου.

Ἡ λέξις Κληθδῶς παράγεται ἀπὸ τοῦ κληίζω (κλειίζω = φημίζω, ἐπαινῶ, ἐγκωμιάζω). Ὁ λαὸς, ἀγνοῶν τὴν παραγωγὴν ταύτην, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀπὸ τοῦ κλειῖω ὄθεν καὶ κλειέται (= κλειδώνεται), καὶ ἀνοίγεται, καὶ τὰ πλείωτερα τῶν συμβόλων τῶν κληθονίζομένων εἶνε συνήθως κλειδία, καὶ τὸ τραγοῦδιον δὲ αὐτοῦ, τὸ ὅποσον διέσωσε καὶ μετέφραξεν εἰς τὸ Γαλλικὸν ὁ Guyss, κεκλεισμένον τὸν ὑποθέτει:

Ἄνοιξετε τὸν Κληθδῶνα, νᾶδρη ὁ χαριτωμένος
ὅπου τὰ κάστρα πολεμᾶ καὶ ὄρναινε κερδεμένους.
Τί μὲ φελοὺν ἡ ἡμφορφαίς, τί μὲ φελοὺν τὰ κάλλη,
καὶ τῆς καρδίης μου τὰ κλειδία νὰ τὰ κρατοῦσιν ἄλλοι; κλ.
Σ. τ. Δ.

ΚΛΗΘΝΕΣ

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τελοῦνται ἡ κληθδῶνες, εἶδος μαντείας πιθανῶς ἀρχαίας, ἀν καὶ ὅμοιον ἀρχαίων τρόπων μαντικῆς δὲν γνωρίζομεν ὑπάρχοντα. Ἡ λέξις κληθδῶνας εἶναι ἀρχαία· εὑρεται δὲ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ τοῖς Βυζαντινοῖς εἰς τὴν σημασίαν, ἣν ἔχει παρὰ τῶ καθ' ἡμᾶς λαῶ.

Τὸ εἶδος τῆς διὰ τοῦ κληθδῶνα μαντείας εἶναι ἰδιάζον εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, παρ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἀπαντῶν, τῶν Ἀθελωνῶν μόνον ἐξαιρουμένων, οἵτινες, ἕνεκα τῆς καθημερινῆς μετὰ τῶν ἐν Ἠπειρῷ Ἑλλήνων συγχρωτίσεως, πολλὰ ἑλληνικὰ παρέλαβον καὶ διετήρησαν ἔθιμα. Διὰ τοῦ εἶδους τούτου τῆς μαντείας αἱ νεάνιδες ζητοῦσι νὰ μάθωσι τὴν τύχην των, ἢ τοι τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν γάμου· καὶ τοῦτο ἴσως, ὡς παρατηρεῖ ὁ Sonnini, διότι ὁ ἅγιος Ἰωάννης εἶναι διὰ τὰς νεάνιδας τῆς Ἑλλάδος ὅ,τι ὁ ἅγιος Νικόλαος διὰ τὰς Γαλλίδας· ὁ ἅγιος εἰς τὸν ἀπευθύνουσι προσευχὰς ὅπως ταχέως νυμφευθῶσι.

Ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου συνέρχονται αἱ θέλουσαι νὰ μάθωσι τὴν τύχην των νεάνιδες εἰς συγγενικὴν τινα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, οἰκίαν, καὶ θέτουσιν ἴδιον ἐκάστη γνώρισμα (σημάδι), ὡς δακτύλιον, νομίσματα, καρύφυλλον, ἢ μόνον μῆλον ἢ καὶ ἀπλῶς ὅ,τι δήποτε θελήσωσιν ἐντὸς ἀγγείου (στάμνα, λαίνα) πλήρους ὕδατος, ἀμίλητο νερὸ ἢ νερὸ ποῦ δὲ μιλλέται καλουμένου· καὶ τοῦτο

1. Ἐν Βρετανίᾳ τῆς Γαλλίας καὶ ἐν ταῖς παρὰ τὰ Πυρροναῖα χώραις αἱ νεάνιδες τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου διὰ τινῶν μέσων προσπαθοῦσι νὰ μαντεύωσιν τὸν μέλλοντα σύζυγόν των.

διότι ὁ κομίσας αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε λέξιν νὰ ἐκστομίση καθ' ὁδόν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον τὸ ἀμίλητο νερὸ συνειθίζεται νὰ φέρη ἐκ τῆς πηγῆς παῖς, οὐ ἀμφοτέροι οἱ γονεῖς ζῶσιν, ὅπερ ἐνθυμίζει τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων, καθ' ἣν ἀμφιβαλεῖς παῖδες ἐλάβανον μέρος ἢ καὶ ἤρχον πολλῶν τελετῶν ἐπισήμων. Τὸ ἀγγεῖον κοσμεῖται ἀκολούθως μὲ δάφνας καὶ μύρτους, ἢ μὲ τὸ φυτὸν περκοπάδα (περικλύμενον), ὡς τοῦτο γίνεται ἐν Μακεδονίᾳ, ὅπου οὐ μόνον τὸ ἀγγεῖον κοσμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς στύλους τῆς οἰκίας, καὶ τὴν ὄσφιν τῶν γυναικῶν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀκόμη τῶν παιδίων στέφουσιν, ἐξ ὧν ἀρχαϊκώτερον χαρακτηριστὴρα ἢ τελετὴν προσλαμβάνει. Ἐπειτα τὸ ἀγγεῖον κλειέται εἰς πολλὰς χώρας διὰ κλειδῶς, κατὰ παρεξήγησιν πιθανῶς τοῦ ὀνόματος, ἀφ' οὗ καλυφθῆ δι' ἐρυθροῦ ὑφάσματος, καὶ ἐκτίθεται τὴν νύκτα ὅλην ἐν ὑπαίθρῳ, ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας ἢ ἄλλου ὑψηλοῦ μέρους, ὅπως τὸ ἴδωσι τὰ ἄστρα (ἀστρονομιστῆ), φυλάττεται δὲ ἐνίοτε ἐξω τὴν νύκτα ὑπὸ δύο παρθένων.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν συνέρχονται κατὰ τὴν ὄραν, ἣν προηγουμένως ὠρίσαν, συνήθως μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας, ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καὶ μία νεάνις ἐμπρὸς ὄλων ἀποκαλύπτει τὸ ἀγγεῖον, ἐνῶ ἄλλη ψάλλει τὸ ἐπόμενον ᾄσμα·

Ἄνοιξετε τὸν κληθδῶνα γιὰ τ' αἰ Γιαννισὸ τῆ χάρι,
καὶ σήμερα θεὸς νὰ βρεθῆ ὅπου εἶναι βικιάρης.
Καὶ πάλι ξανανοιξετε νὰ ὄγη καὶ τὸ δικό τση,
τῆ καλομοίρας καὶ ἐξανθῆς νὰ ὄη τὸ βικιῶ τση.

καὶ,

Ἄνοιξετε τὸν κληθδῶνα νᾶδρη ὁ χαριτωμένος.

Ὅλο τὸν κόμπο γύρῃσα, κ' ἐγὼ εἶμαι κερδεμένος.

Ἐκάστη τότε, καλουμένη ὑπὸ τῆς κρατούσης τὸ ἀγγεῖον, ἀπαγγέλλει ἢ αὐτοσχεδιάζει, δίστιχόν τι, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐκείνη ἐκβάλλει τοῦ ἀγγείου ἐν ἀντικείμενον, ὅπερ δίδουσιν εἰς τὸν ἀρχῆθεν θέσαντα· ἐφαρμύζουσι δὲ ὅπως δύναται κατὰ προσέγγισιν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀπαγγελθὲν δίστιχον, καὶ προσπαθοῦσιν ἐκ τούτου νὰ ἐξάξωσι μαντείας τινὰ.

Ἀφ' οὗ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἴδωσιν ὄλαι τὴν τύχην των, πληροῦσι τὸ στόμα των ἀπὸ τὸ μαγικὸν τοῦ ἀγγείου ὕδρον καὶ τρέχουσιν εἰς τὰ παράθυρα ἢ τὸν δρόμον, νομίζουσαι ὅτι τὸ πρῶτον ὄνομα, ὅπερ θὰ ἀκούσωσιν, εἶναι τὸ τοῦ μέλλοντος συζύγου των. Ὁ Guyss ἀναφέρει ἕτερον τρόπον μαντικῆς διὰ τοῦ ὕδατος τούτου·

1. Πολλοὶ, ἀπατώμενοι ἐκ τῆς παραχρῆσεως, γράφουσιν ἐσφαλμένως τὴν λέξιν κληθδῶνα δι' ἣ (κατὰ τὸ κληθδοσυχέω, κληθδοσυχος κλπ.).—Ἐν τούτοις μαντεία διὰ κλειδῶς ἢν συνήθως καὶ μεσαιῶνα· ἐνθυμίζον ὅτι ἀκλυστῶς ἀπεκάλυπτον ὅ,τι δήποτε μυστικόν, πρὸ πάντων δὲ τὸν αὐτοφρόν κλοπῆς, ἐγγράφοντες τὸ ὄνομα τοῦ ὑπόπτου ἐπὶ κλειδῶς προσδεδεμένης εἰς Εὐαγγέλιον, ὅπερ ἐξήρητο ἐκ τοῦ δακτύλου νέας κύρτης, ὠρισμένην προσευχὴν ἀπαγγελλούσης· ἀν ἡ κλειδὸς ἐκινεῖτο, τοῦτο θεωρεῖτο ὡς σημεῖον τῆς ἐνοχῆς.

οί θέλοντες νὰ μάθωσιν ἂν θὰ γίνη ὅ,τι ἐπιθυμοῦσι, πίνουσι μυστηριωδῶς ἐξ αὐτοῦ, νομίζοντες ὅτι, ἂν κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν χειλέων κοχλάσῃ τὸ ὕδωρ, εἶναι αἴσιον τοῦτο σημεῖον. Ὑπάρχει δὲ καὶ ἕτερος τρόπος, ὃν καὶ ὁ Sonnini ἀναφέρει. «Μετὰ τὴν ἐκ τῆς λειτουργίας ἀπόλυσιν, λέγει ὁ περιγηγητὴς οὗτος, αἱ νεάνιδες ἀνοίγουσι τὸ ἀγγεῖον καὶ μετὰ τινα ἄσματτα, ἀφ' οὗ τρεῖς σταυροκοπηθῶσι, λέγουσι· «Μεγάλε μου Ἀϊ-Γιάννη, κάμε ἂν θὰ 'πανδρευθῶ τὸν τάδε νὰ γυρίσῃ ἢ στάμνα δεξιὰ, καὶ ἂν δὲν τὸν 'πανδρευθῶ νὰ γυρίσῃ ζερβιά.»

Ἐτερον τρόπον μαντικῆς τοῦ κλήδονα ἀναφέρει ὁ ἀρχαῖον Ἑλληνικὴν μυθολογίαν συγγράφας ἱερεὺς Χαρίσιος Μαγδάνος.

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Τὰ θρησκευτικὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων λαῶν θεωροῦνται, καὶ δικαίως, ὡς τὰ πρῶτα καὶ παλαιότερα φιλολογικὰ μνημεῖα αὐτῶν· οἱ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μῦθοι καὶ τὰ θρησκευτικὰ σύμβολα ἐνέχουσιν ὑπὸ μορφῆν ποιητικὴν τὸ σύνολον τῶν ἐντυπώσεων καὶ ἰδεῶν τῶν πρῶτων ἀνθρώπων περὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ σύμπαντος ἐν γένει· τὰ δὲ πρῶτα φιλολογικὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου τοιαῦτα καθόλου εἶχον θέματα, τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα συστηματοποιοῦντα. Ἐκτὸς ὅμως ἐλαχίστων ἐξιρέσεων, ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἔργα ταῦτα ἀπωλέσθησαν, τὰ δὲ μέγιστὰ ἡμῶν περισσώθοντα περιορίζονται εἰς μεταγενεστέρως συνθέσεις καὶ εἰς διαπλάσεις τῶν ἀρχικῶν. Αἱ Βέβαι, τὰ ἱερὰ τῶν Ἰνδῶν βιβλία, περιέχουσι τινὰς ὕμνους προγενεστέρους τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀρίων λαῶν, τῆς μεταναστεύσεως ὅλην ὅτι ἐκ τῆς ἰνδικῆς εἰς τὰ ὄρη τῆς Ἀσίας μέρη, εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Εὐρώπην ἐν γένει. Ἄλλ' ἢ διάσσωσι αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιάζουσαν σημασίαν, ἣν ἡ τάξις τῶν βραχμάνων ἐν Ἰνδικῇ ἀπέδιδεν εἰς τὴν πιστὴν διατήρησιν αὐτῶν, ἱερὸν καθήκον θεωροῦσα τὴν κατὰ γράμμα ἀπομνημόνευσιν τῶν θεδικῶν ὕμνων· διότι ἐγράφησαν εἰς ἐποχὴν σχετικῶς οὐχὶ παλαιάν. Αἱ δὲ πρῶται τῶν Ἰουδαίων θρησκευτικὰ βιβλία, καὶ ἰδίως ἡ Πεντάτευχος, ἥς ἡ σύνταξις οὐχὶ λίαν βραδύως ἀποδίδεται εἰς τὸν Μωϋσέα, κυρίως εἰπεῖν κατηρτίσθησαν ἐπὶ Ἑσδρα, μετὰ τὴν μετοικεσίαν τῆς Βαβυλωνος. Οἱ πρῶτοι τῶν Ἑλλήνων θρησκευτικοὶ ποιηταί, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ἀμφίων, ὁ Μουσαῖος εἰσὶ πρόσωπα μυθολογικὰ τῶν δὲ δημοικῶν ποιημάτων, τοῦ παλαιότερου καὶ ἐξοχωτέρου μνημείου τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, ἢ σύνταξις τίθεται κοινῶς εἰς τὸν δέκατον περίπου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἀλλ' ἢ περι-

ναγωγὴ καὶ γραφὴ αὐτῶν ἐγένετο μόλις κατὰ τὸν ἕβδομον, ἐπὶ Πεισιστράτου.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συντάξεως καὶ τῆς γραφῆς τῶν ἀρχαιοτέρων φιλολογικῶν μνημείων· τὰ διασωθέντα δὲ παρ' ἡμῖν χειρόγραφα, κατὰ φυσικὸν λόγον, εἰσὶ πολλῶ μεταγενεστέρως, ἔνεκα τοῦ φθαρτοῦ τῆς γραφικῆς ὕλης καὶ τῆς ἐπιδράσεως πολυπληθῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, πυρκαϊῶν, ναυαγίων καὶ ποικίλων ἄλλων τοιούτων· τὰ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Πομπηίας εὑρεθέντα ἀπηνθηρακωμένα χειρόγραφα, ὧν τινα διὰ παντοίων ἐπιστημονικῶν μέσων μόλις ἐν μέρει κατώρθωσαν ν' ἀναγνώσωσιν οἱ παλαιογράφοι, ἀνερχόμενα εἰς τὸν πρῶτον μ.Χ. αἰῶνα, ἴσως καὶ ὀλίγω πρότερον, εἰσὶ θεσβαίως τὰ πάντων παλαιότερα. Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἀναντιρρήτως ὡς τὸ ἀρχαιότερον βιβλίον τοῦ κόσμου δύναται νὰ θεωρηθῇ πάπυρος τις ἀνακαλυφθεῖς πρὸ τριακονταετίας ἐν Θήβαις τῆς Αἰγύπτου καὶ δικτηρούμενος νῦν ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων. Ὁ πάπυρος οὗτος ἐγράφη εἰκοσιπέντε περίπου αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ!

Ἐνεκα τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῶν δόγματος, καθ' ὃ οἱ τεθνεώτες ἔδει ἀρτιμελεῖς καὶ ἀκέραιοι νὰ ἐμφανισθῶσι πρὸ τοῦ ἐν Ἀθῆναις δικαστηρίου, οἱ Αἰγύπτιοι πᾶσαν κατέβαλλον ἐπιμέλειαν ὅπως προφυλάττωσιν ἀπὸ ταχειᾶς φθορᾶς τὰ πτώματα τῶν οἰκείων, καὶ τὰ κοσμήματα ἔτι καὶ τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ἔθετον ἐν τοῖς τάφοις αὐτῶν. Ἐκ τούτου τὰ αἰῶνια καὶ μηδὲν ἐκ τῶν προσβολῶν τοῦ χρόνου ἔχοντα νὰ φοβηθῶσι τεράστια μνημεῖα τῶν βασιλέων, αἱ πυραμίδες, καὶ ἡ τεχνικωτάτη ταριχεύει, δι' ὧν προσεπάθον ἐξ ἴσου πρὸς ταῦτα διαρκεῖς νὰ καταστήσωσι καὶ τοὺς βασιλικοὺς νεκροῦς. Εἰς τὰς υπογείους ἐκείνας κρύπτας, ὅπου οὐ μόνον ἡ ἀσάθεια τῶν πραγμάτων τοῦ ἐκτὸς κόσμου οὐδὲν ἴσχυε νὰ μεταβάλλῃ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ μετὰ δυσκολίας εἰσεχώρει, διατηρήθησαν ἀναλλοίωτα μετὰ τῶν νεκρῶν τῶν Φαραῶ καὶ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, βιβλία, καὶ σκευὴ καὶ ἐνδύματα, καὶ καρποὶ, ἀπὸ χιλιετηρίδων τεθαμμένα ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς. Οὕτω περιεσώθη καὶ ὁ πάπυρος, περὶ οὗ ἤδη ὁ λόγος. Εὐρέθη ἐν υπογείῳ νεκροταφείῳ τῆς ἐνδεκάτης δυναστείας, κειμένῳ ἐν τῷ μέρει τῆς νεκροπόλεως τῶν Θεῶν, τῷ καλουμένῳ Δραῦ-Ἀβού-Νατζᾶ, ὑπὸ τοῦ Γάλλου αἰγυπτιολόγου Πρίς, ἀπὸ τούτου δ' ἐπεκαλέθη καὶ πάπυρος Πρίς.

Κατὰ ποῖαν ἐποχὴν ἐβασίλευσεν ἐν Αἰγύπτῳ ἡ ἐνδεκάτη δυναστεία δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὠρισμένον. Οἱ αἰγυπτιολόγοι, ἐπὶ τῇ θάσει τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων ἀναφερομένων ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν, ἠδυνήθησαν κατὰ προσέγγισιν νὰ ἐξαγάγωσιν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς δεκάτης δυνάστεως συμπίπτει μὲ τὸν δέκατον ὁ-